

**ACADEMIA DE ȘTIINȚE A MOLDOVEI
INSTITUTUL PATRIMONIULUI CULTURAL
CENTRUL DE ARHEOLOGIE**

Cu titlu de manuscris
C. Z. U.: 903/904(478+498)(043.2)

LEVINSCHI ALEXANDRU

**CULTURA GEȚILOR ÎN SPAȚIUL
PRUTO-NISTREAN
(sec. VI–IV î.e.n.)**

SPECIALITATEA 613.01 – ARHEOLOGIE

Autoreferatul tezei de doctor în istorie

CHIȘINĂU 2016

Teza a fost elaborată în cadrul Centrului de Arheologie al Institutului Patrimoniului Cultural al Academiei de Științe a Moldovei.

Conducător științific:

Levițki Oleg, doctor habilitat în istorie, conferențiar cercetător, specialitatea 613.01 – Arheologie

Referenți oficiali:

1. **Ursulescu Nicolae**, doctor în istorie, profesor universitar (Iași, România)
2. **Zanoci Aurel**, doctor în istorie, conferențiar universitar, Universitatea de Stat din Moldova

Componența Consiliului Științific Specializat:

1. **Dergacev Valentin**, președinte, doctor habilitat în istorie, conferențiar cercetător
2. **Vornic Vlad**, secretar științific, doctor în istorie, conferențiar cercetător
3. **Niculiță Ion**, doctor habilitat în istorie, profesor universitar
4. **Postică Gheorghe**, doctor habilitat în istorie, profesor universitar
5. **Munteanu Octavian**, doctor în istorie, conferențiar universitar

Susținerea va avea loc pe data de **18 martie 2016**, ora 15.00 în ședința Consiliului științific specializat D 22. 613.01 din cadrul Institutului Patrimoniului Cultural al Academiei de Științe a Moldovei (mun. Chișinău, bd. Ștefan cel Mare și Sfânt, nr. 1, et. 2, Sala mică).

Teza de doctor și autoreferatul pot fi consultate la Biblioteca Științifică Centrală „Andrei Lupan” (institut) a Academiei de Științe a Moldovei (str. Academiei 5A) și pe pagina web a CNAA (www.cnaa.md).

Autoreferatul a fost expediat la _____

Secretar științific al Consiliului Științific Specializat
Vornic Vlad, doctor în istorie, conferențiar cercetător _____

Conducător științific:

Levițki Oleg, doctor habilitat în istorie, conferențiar cercetător _____

Autor

Levinschi Alexandru _____

© Levinschi Alexandru, 2016

REPERE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII

Actualitatea temei este condiționată de necesitatea de a stabili, în baza analizei detaliate a surselor arheologice, în ce măsură comunitățile hallstattiene agrar-pășorești cu ceramică canelată, incizată și imprimată din zona de silvostepă a Moldovei au contribuit la formarea aspectului culturii getice din regiune, pe de-o parte, și în ce măsură comunitățile geților din acest ținut au participat la constituirea aspectului cultural La Tène mijlociu ulterior, pe de altă parte. Acest fenomen este determinat de faptul că pentru cultura geților, care ocupă o poziție cultural-cronologică ulterioară comunităților hallstattiene, nu mai este caracteristică ceramica canelată, incizată sau imprimată. Totodată, în cadrul siturilor getice, fiind prezente unele piese caracteristice La Tène timpuriu, nu-și fac apariția cele din La Tène mijlociu și cele getice nu se regăsesc în nivelele de locuire posterioare. Astfel, specificul modului de viață al geților pune la dispoziție date privind perioada și durata de timp, în care aceștia au locuit acest spațiu.

Descrierea situației în domeniul și identificarea problemelor de cercetare. Cercetările arheologice din ultimele șapte decenii, efectuate în spațiul dintre Nistru și Prut, au dus la acumularea unui bogat material arheologic. Acesta a servit ca bază pentru abordarea multor aspecte ce țin și de perioada de timp a primei și celei de-a doua epoci a fierului, contribuind la reconstituirea proceselor ce s-au derulat în regiune. Un rol important în această suită de culturi arheologice revine vestigiilor getice de la începutul celei de-a doua epoci a fierului. Conform unor opinii ele sunt parte componentă a procesului de locuire a tracilor în ținut, din hallstattul timpuriu și până în sec. II-I a. Chr. [11, p. 83], sau doar până la mijlocul sec. III a. Chr. [10, p. 127; 1, p. 166]. Alți cercetători, însă, susțin că geții, ce au populat spațiul pruto-nistrean, sunt originari din Dobrogea, de unde au pătruns în interfluviu în câteva valuri succesive, de la sfârșitul sec. VI și până la începutul sec. IV a. Chr. [8, p. 227-228; 9, 218-219], dispărând din silvostepă pe la mijlocul sec. III a. Chr. [8, p. 234-235]. Ambele opinii au în comun doar faptul că la mijlocul sec. III a. Chr. vestigiile getice din silvostepă își încetează existența.

Fără a pleda în favoarea uneia din opiniile expuse vom menționa că cercetările arheologice din ultimele două decenii, efectuate în siturile getice din spațiul pruto-nistrean [2, p. 111-135; 5, p. 279-343; 3, p. 224; 6, p. 249; 7, p. 408], au pus la dispoziție noi materiale, legate de diverse aspecte ale vieții comunităților getice, atestând o locuire destul de îndelungată în ținut. Aceste noi materiale fac posibile și unele aprecieri asupra limitelor cronologice a culturii getice în spațiul desemnat.

Scopul lucrării este elaborarea unui studiu aprofundat cu privire la cultura geților din spațiul dintre Nistru și Prut în vizorul noilor descoperiri și a materialelor descoperite anterior în acest spațiu.

Obiectivele lucrării rezidă în:

- elucidarea vestigiilor atribuite geților și stabilirea zonelor de locuire compactă a populației în limitele spațiului pruto-nistrean;
- sistematizarea și clasificarea așezărilor, inclusiv analiza sistemelor de fortificații și defensive;
- caracteristica locuințelor, a complexelor auxiliare, meșteșugărești, de uz menajer și a celor de cult;
- analiza siturilor funerare, a ritului și ritualului practicat;
- delimitarea categoriilor de inventar specifice geților;
- precizarea limitelor cronologice ale vestigiilor din silvostepă în baza materialelor și elaborărilor recente.

Metodologia cercetării științifice. În procesul investigației am utilizat următoarele metode științifice tradiționale de cercetare: cartografică, statistico-combinatorie, tipologică, analogică, stratigrafică și a datărilor încrucișate.

Noutatea și originalitatea științifică constă în analiza *multilaterală* a culturii getice în spațiul limitat la silvostepa Nistru-Prut, care este periferia nord-estică a vastului areal carpato-balcanic. Acest lucru *scoate în evidență* multe aspecte ale vieții social-economice și politice, neobservate pe fundalul nivelator al întregului areal. Sunt stabilite: zonele de locuire compactă și specificul amplasării așezărilor; sistemele defensive ale fortificațiilor și planificarea lor internă; este specificat ritul funerar practicat; sunt evidențiate tipurile de monede antice ce au pătruns la geți. Am constatat că relațiile cu lumea greacă au avut un caracter instabil. Contactele cu geții de la sud de Dunăre, cu sciții și cu celții din Transilvania au fost sporadice.

Problema științifică importantă soluționată în domeniul respectiv. Ca rezultat al cercetărilor au fost aduse contribuții la soluționarea problemei științifice importante privind stabilirea limitelor cronologice ale culturii getice de la periferia nord-estică a arealului. În așa fel, a devenit posibilă, în baza importurilor grecești, delimitarea a patru blocuri de piese cu calitate de repere cronologice, fapt care marchează existența sigură a culturii getice în acest spațiu timp de două secole.

Semnificația teoretică a lucrării constă în scoaterea în evidență și elucidarea principalelor aspecte și a particularităților specifice pentru comunitățile getice din silvostepa pruto-nistreană. Aceasta va permite determinarea nivelului lor de dezvoltare, precum și a legăturilor economice și culturale cu populațiile sincrone învecinate și cu civilizația greacă, fapt ce

va contribui la reconstituirea proceselor istorico-culturale ce s-au derulat în sud-estul Europei la sfârșitul primei și în cea de a doua epocă a fierului.

Valoarea aplicativă a lucrării. Rezultatele cercetării pot prezenta interes pentru cercetătorii implicați nemijlocit în studierea culturii getice, precum și pentru specialiștii, interesele cărora sunt legate de culturile arheologice sincrone – a sciților și celților, a celor interesați de prima și a doua epocă a fierului în regiunea din estul Carpaților și de la Dunărea de Jos. Concluziile de bază pot fi folosite ca instrument de inițiere a studenților instituțiilor superioare de învățământ, iar materialele analizate – în sistematizarea colecțiilor muzeale.

Rezultatele științifice principale înaintate spre susținere. 1. Delimitarea zonele de locuire compactă în limitele spațiului și determinarea specificului de amplasare a așezărilor; 2. Determinarea principiilor constructive ale sistemelor defensive a fortificațiilor și planificarea lor internă; 3. Specificarea ritului funerar practicat de geți; 4. Stabilirea particularităților relațiilor cu grecii și cu triburile vecine; 5. Precizarea perioadei de timp, în limitele căreia este documentată prezența culturii getice în zona de silvostepă.

Implementarea rezultatelor obținute: Ideile și rezultatele principale ale cercetării au fost reflectate în 25 lucrări științifice, inclusiv una monografică, publicate în țară și peste hotare. Multe din subiecte au fost prezentate în cadrul ședințelor la 12 conferințe științifice naționale și internaționale.

Aprobarea rezultatelor științifice. Teza a fost discutată în cadrul ședințelor Centrului de Arheologie al Institutului Patrimoniului Cultural al Academiei de Științe a Moldovei și a Seminarului Științific Specializat 613.01 – Arheologie. Principiile de bază și unele compartimente ale tezei au fost expuse de autor în formă de comunicări la conferințe, simpozioane și congrese internaționale, fiind publicate și ca articole aparte în culegeri și ediții de specialitate, ca materiale a conferințelor și congreselor.

Publicațiile la tema tezei. La tema tezei de doctorat și de cercetare sunt publicate circa 50 de articole și studii, inclusiv o monografie, apărute în revistele de specialitate din Republica Moldova, România și Rusia.

Volumul și structura tezei. Teza de doctor constă din introducere, patru capitole, concluzii generale și recomandări (146 pagini text de bază), bibliografie din 246 titluri și anexe (inclusiv, repertoriul monumentelor getice și materialul ilustrativ cu hărți, figuri și tabele).

Cuvintele-cheie. Spațiul pruto-nistrean, cultura getică, așezări fortificate, ceramică, amfore, monede antice.

CONȚINUTUL TEZEI

În **introducere** este prezentată situația generală a culturii getice în contextul cultural-istoric al epocii fierului. Sunt specificate cadrul cronologic și teritorial al lucrării, se formulează scopul și sarcinile cercetării. Este formulată actualitatea și noutatea științifică a studiului, fiind expusă importanța teoretică și semnificația practică a cercetării.

1. CERCETĂRI ÎN SITURILE GETICE ȘI ISTORIOGRAFIA PROBLEMEI

1.1. Istoricul cercetării și istoriografia problemei

Cercetările arheologice a vestigiilor atribuite culturii getice în spațiul pruto-nistrean încep după cel de-al doilea război mondial și în derularea acestui proces putem deosebi trei etape. **Etapa întâi** cuprinde anii 1946 – 1974. Este perioada de început a cercetărilor sistematice în situri, de cristalizare și identificare culturală a vestigiilor getice. În acest interval de timp, prin aportul mai multor echipe de cercetători, are loc documentarea intensă a monumentelor și stabilirea zonelor de răspândire. Etapa finalizează cu apariția volumului Hărții arheologice a RSSM, epoca fierului, un capitol de sinteză fiind dedicat vestigiilor getice. În **etapa a doua** am încadrat perioada de timp de la mijlocul anilor 70 și până spre sfârșitul anilor 80 ai sec. XX. Această etapă este marcată prin elaborarea mai multor lucrări de sinteză privind prima și a doua epocă a fierului în spațiul din răsăritul Carpaților. Cercetările arheologice în siturile getice nu mai au acea amploare ca în etapa precedentă, săpături fiind efectuate doar în situri, materialele cărora puteau completa informațiile necesare în procesul de elaborare a lucrărilor de sinteză. Apariția în 1987 a studiului monografic dedicat tracilor de nord, semnat de I. Niculiță, poate fi considerat sfârșitul perioadei respective. **Etapa a treia** își are începuturile la sfârșitul anilor 80 ai sec. XX și continuă până în prezent. Caracteristic pentru această perioadă este reluarea intensă a săpăturilor arheologice în siturile getice, pe întreg spațiul, de mai multe echipe de cercetători. Este și perioada când au început să fie valorificate profund și materialele din săpăturile mai vechi, rezultat al acestei activități de cercetare fiind scoaterea din tipar a câtorva monografii arheologice dedicate materialelor unor situri aparte sau siturilor din anumite zone restrânse ale spațiului pruto-nistrean.

1.2. Opinii asupra problemelor fundamentale ale culturii getice

Analizând din punct de vedere istoriografic problematica culturii getice, în deosebi referitor la spațiul în discuție, este demn de menționat că pe parcursul perioadei, de la primele săpături sistematice și până în prezent, de

câteva generații de cercetători, au fost aduse contribuții importante la studierea culturii getice din arealul carpato-balcanic sau din spații aparte. Pe fundalul analizei culturii materiale a geților au fost examinate problemele originii acestei populații. În mod particular s-a pus accent pe vestigiile din răsăritul Carpaților, inclusiv, cele din spațiul pruto-nistrean, pe legăturile acestora din urma cu comunitățile anterioare sau ulterioare. În acest context, de fiecare dată este pusă și problema cronologiei acestei culturi. Constatăm că problema originii culturii getice în răsăritul Carpaților și regiunea pruto-nistreană încă este tratată diferit, una din cauze fiind determinarea reperelor cronologice, în baza cărora pot fi delimitate mai precis limitele cronologice de existență a vestigiilor getice, în mod special, în silvostepa spațiului discutat.

2. SURSELE ARHEOLOGICE ȘI NUMISMATICE

În acest capitol sunt prezentate toate vestigiile la zi, puse în legătură cu prezența geților în spațiul pruto-nistrean, fiind verificate și sistematizate. Este făcută o analiză minuțioasă a zonelor locuite de geți în acest spațiu, a așezărilor, în deosebi a celor fortificate, accentul fiind pus pe topografia și distribuția lor în spațiu. Sunt realizate harți detaliate cu vestigiile getice și descoperirile numismatice de epocă.

2.1. Zonele locuite de geți în spațiul dintre Nistru și Prut

Unul din rezultatele reverificării și cartografierii exacte a vestigiilor atribuite culturii getice în spațiul discutat este delimitarea în acest spațiu a două arii clar distincte de locuire. Prima este cea din silvostepă – zonele deluroase și împădurite ale Codrilor, precum și zonele încă rămase, alocuri, împădurite din partea de jos a Nistrului de Mijloc și în extremitatea de est a Podișului Moldovei de Nord. A doua este cea a lacurilor din stânga Dunării de Jos – o fâșie îngustă în lungul Dunării, de la Prut și până în preajma lacului Katalpug. În limita acestor arii vestigiile sunt distribuite foarte neuniform. În cea de silvostepă sunt documentate circa 133 așezări getice, iar în cea de la Dunăre – nu mai mult de 13 puncte pot fi puse în legătură cu prezența geților în acea regiune. Cât privește monumentele din zona Nistrului de Jos – ele s-au dovedit a fi așezări greco-barbare sau aparținând unei populații alogene de epocă.

2.2. Așezări, locuințe, anexe, ateliere și complexe de cult

În silvostepă vestigiile getice, dintre care circa o treime sunt fortificate, ocupă, cu rare excepții, forme înalte de relief, în partea superioară a pantelor văilor înguste ale râurilor și râulețelor sau pe terasele din partea de mijloc

sau cea superioară a văilor, pe promontoriile înalte și în preajma unor surse de apă (izvoare). Ca regulă ele sunt cu un singur nivel de locuire și doar rareori ele suprapun un nivel din eneolitic. Așezările getice de pe Nistru și partea de jos a Răutului, cu maluri abrupte sau priporoase, sunt plasate pe muchia terasei înalte sau chiar mai sus pe pantă, aproape de creasta dealului, pe promontorii formate de râpele cu ieșire spre cursurile de apă și în preajma unor izvoare de înălțime. În zona Codrilor predomină așezările deschise, iar pe cursul Nistrului numărul lor este aproape echivalent cu cel al așezărilor fortificate. Cercetări au fost efectuate în circa 15 % din situri. Doar în câteva cazuri au fost documentate în preajma așezărilor și necropolele alăturate, cercetări fiind efectuate în trei din ele.

Așezările fortificate, indiferent de formele de relief, aveau ca parte componentă a sistemului defensiv zidul de incintă de jur-împrejur. Acesta era precedat de un șanț lat și adânc în perimetrele cu acces de atac frontal – dinspre câmp, în cazul așezărilor de tip „promontoriu” și „mal abrupt de râu”, și, de jur-împrejur, în cazul așezărilor de tip „pe înălțimi”. Peretele extern și intern al zidului era din bârne, în spațiul dintre pereți era tasat solul scos din șanț. Intrarea în incintă era amenajată „incomod” pentru asalt, deseori era protejată de bastioane sau turnuri. De obicei, fortificațiile serveau ca loc permanent de trai, locuințele fiind alipite peretelui intern al zidului, cu timpul extinzându-se și în spațiul incintei, printre construcțiile de uz menajer și meșteșugăresc. Inițial, incintele așezărilor fortificate aveau dimensiuni mici (0,2-0,6 ha). La momentul suprapopulării incintelor începeau să fie locuite și spațiile necrotite din preajma lor sau suprafețele locuite se extindeau prin edificarea unor noi ziduri cu șanțuri în față (până la trei), cu ziduri fiind ocrotite și sursele de apă (Rudi) sau locul de acces spre așezare (Butuceni). Așezările cu incintele mari, probabil, sunt rezultatul fortificării unor așezări deschise, ce au existat în acel loc anterior. Anume acestea din urmă au inclus în sistemul defensiv construcții suplimentare de tip bastion sau turnuri la intrare.

Caracteristice pentru trai erau locuințele de suprafață din lut pe carcasă din lemn, inclusiv, și în cele fortificate, care aveau ca sistem de încălzire vetrele de lut amenajate pe podea, în zona centrală a încăperii. Toate construcțiile cu baza adâncită în sol nu aveau nici un fel de sistem de încălzire și serveau ca depozite sau anexe. În cea mai mare parte a anului hrana era pregătită la vetrele „în aer liber” din preajma locuințelor. Atelierele de prelucrare a metalului, existente în multe așezări, inclusiv, în incintele fortificate, erau amplasate în spațiile ce asigurau tirajul natural al aerului, iar gropile menajere, probabil, în preajma locuințelor. Complex, considerat de cult, este doar cel de pe promontoriul Butuceni, alte construcții cu caracter similar nu sunt cunoscute.

2.3. Necropole, rit și practici funerare

Necropolele geților sunt plane, amplasate în preajma așezărilor, în partea opusă căii de acces în ele. Rămâne necunoscută încă amplasarea necropolelor așezărilor fortificate. Cert este faptul că ele nu erau incluse în perimetrul incintei. Ritul funerar practicat era incinerarea defuncțiilor pe ruguri deschise. În arealul ocupat de geți încă nu sunt cunoscute locuri special amenajate pentru incinerării. Cel puțin, nu avem dovezi incontestabile că incinerarea avea loc în cadrul necropolei. Pe rug, alături de defunct, erau depuse și ofrande alimentare – hrană și băutură, inclusiv, în vase de lut, acestea din urmă păstrând urme de ardere secundară. Rămășițele puternic calcinate ale defunctului erau adunate în vasele pentru ofrandă (oale, rămase întregi) sau adunate într-o bucată de pânză și depuse în cadrul necropolelor în gropi circulare nu prea mari, deseori urnele fiind acoperite cu capace (străchini, cioburi mari de vase, lespezi de piatră). Nu deținem suficiente informații nici pentru o caracteristică exhaustivă a practicilor funerare. Cele trei necropole – Hansca „Lutărie”, Hansca „Limbari” și Dănceni, în care au fost efectuate săpături, au fiecare un specific al său. Pentru necropola Hansca „Lutărie” putem constata că în perimetrul ei pot fi deosebite atât morminte aparte, cât și grupuri a câte 2-4 morminte, acestea din urmă, probabil, având la baza grupării principiul de rudenie.

2.4. Descoperiri monetare, piese izolate și depozite

Printre descoperirile monetare documentate în arealul de silvostepă locuit de geți se numără doar piese macedonene de la Filip II și Alexandru III, precum și ale orașelor pontice Histria și Tyras din perioada autonomă – toate fiind emisiuni de la mijlocul-sfertul trei a sec. IV a. Chr. [Levinschi 2004, p. 30-34] Din cele circa 20 puncte cu descoperiri de acest fel doar în trei-patru cazuri este sigură legătura lor cu siturile getice, cum e cazul tezaurului din „posada” așezării fortificate Stolniceni, cu monede de la Filip II și ale Histriei, de o piesă a Histriei din așezarea fortificată Horodiște Călărași, și o piesă din Tyras găsită în situl fortificat (incinta de vest) de pe promontoriul Butuceni. Cea de-a patra descoperire – un tezaur mixt, ce includea și monede de Histria și Tyras, a fost „scos”, probabil, din suprafața așezării fortificate Stolniceni ori Durlești. Am făcut aceste detalieri deoarece în arealul de silvostepă sunt clar delimitate două zone cu descoperiri monetare de epocă – în zona Codrilor, locuită de geți, și în sud-estul Podișului Moldovei de Nord, sau în nord-vestul Republicii Moldova, unde nu este cunoscută nici o urmă de locuire sedentară din această perioadă.

Circa o treime din punctele cu descoperiri sunt tezaure și restul – descoperiri izolate. Tezaurele includ numai monedă de argint – tetradrahme de la Filip II de tip Huși-Vovriești, care sunt în majoritate, și unicul tip în

cadrul descoperirilor din nord-vestul republicii, iar în zona Codrilor ele apar asociate și cu drahme ale Histriei. În cazul descoperirii incerte a tezaurului mixt (Stolniceni/Durlești) avem asociate drahme de Histria și drahme de Tyras.

Printre descoperirile izolate, însă, figurează un stater de aur de la Filip II și doi stateri de la Alexandru III, precum și două piese de aramă de Tyras, în rest predomină moneda de argint – tetradrahme de la Filip II, originale și de tip Huși-Vovriești, precum și, mai rar, drahme de Histria și o singură drahmă de la Alexandru III, pentru care nu avem informații sigure de proveniență.

3. CATEGORIILE DE OBIECTE SPECIFICE SITURILOR CULTURII GETICE

În acest capitol sunt specificate variatele obiecte caracteristice culturii getice, descoperite în siturile din spațiul discutat. Sunt analizate vasele ceramice și diverse alte piese din metal, os, piatră, lut și pastă sticloasă, fiind vorba de unelte, accesorii, podoabe, piese de harnașament și arme.

3.1. Complexul ceramic de factură locală și de import

Cea mai numeroasă categorie de vestigii în siturile getice este ceramica, lucrată cu mâna sau la roată. În rezultatul unei analize minuțioase am stabilit că geții confecționau doar ceramică lucrată manual. Cea cenușie, lucrată la roata olarului, considerată de cercetători a fi lucrată de geți, în realitate este ceramică grecească de uz cotidian. Constatăm, deci, că în cadrul așezărilor ceramica lucrată cu mâna, de factură locală, constituie 92-96 % din total (excepție, Butuceni cu circa 77 %). Restul de 2-3, și până la 5-6 % din ceramică sunt importuri grecești lucrate la roată – amfore, ceramică de lux cu firmis negru și ceramică cenușie de uz cotidian ultimele două nedepășind împreună 1 % din total.

În cadrul *ceramicii lucrate cu mâna* este dificil de evidențiat acele două grupuri specifice de ceramică – fină și grosieră, specifice culturilor precedente. Fiind lucrată din pastă de calitate, având ca degresanți șamotă mărunță ori măscată, aproape toate recipientele erau lustruite pe interior și exterior, sau numai pe interior sau exterior. Sunt puține excepții de vase nelustruite. Arderea lor se făcea în condiții cu acces limitat de oxigen, culoarea fiind cenușie sau negrie. Motivele ornamentale sunt limitate – brăul alveolat orizontal sau șir orizontal de alveole întrerupte de patru suporturi diametrale, în partea superioară a vaselor, la alte tipuri sunt doar patru suporturi-apucători pe linia diametrului maxim, cu caracter funcțional, și

butoane, acolade, virgule în relief – în partea superioară a corpului. Varietatea de forme ceramice este mare, dar sunt serii de vase, variabile doar ușor în dimensiuni și detalii de profil, fapt ce presupune că ceramica lucrată cu mâna era confecționată de către meșteri-olari specializați.

Repertoriul de forme ceramice, la general, cuprinde două mari varietăți de vase – oale de tipuri diverse, peste 60 % din set, și variate forme de străchini, circa 33 %. Din rest 4 % revin pe seama cănilor, până la 1 % – sunt capacele-discuri. Mai puțin de 2 % sunt strecurători și forme individuale. În acest set ceramic am delimitat nouă tipuri de forme de vase cu circa 20 de variante. 34% din total revine variantelor de vase în formă de clopot, fără gât, cu marginea arcuită spre interior sau dreaptă și 12 % sunt vasele de mari dimensiuni (chiupuri) pentru păstrarea proviziei sau a rezervei de apă. Evoluția în timp a formelor este aproape imperceptibilă.

Ceramica de import, lucrată la roata olarului, este reprezentată, majoritar, de amforele grecești, produse în circa 15 centre mediteraneene și pontice. În număr redus sunt prezente vasele grecești de lux cu firnis negru și cele cenușii de uz cotidian. Elaborările de ordin tipologic și cronologic al acestor grupuri de ceramică fac posibilă datarea destul de exactă a contextelor arheologice din care ele fac parte.

Amforele, în pofida opiniilor statornicite în literatură, că geții au întreținut permanent legături intense cu grecii, ne prezintă o realitate puțin diferită.

Cele mai timpurii în mediul getic sunt trei descoperiri de amfore arhaice de Samos pentru transportarea uleiului de măsline, tip caracteristic pentru a doua jumătate-sfârșitul sec. VI a. Chr.

Urmează apoi un lot de circa 12 descoperiri de ambalaje de Chios, care întrunește recipiente cu gâtul umflat, din cele mai târzii serii, și de cele cu gâtul cilindric, din primele serii, ambele varietăți fiind utilizate simultan pe la mijlocul sec. V a. Chr. și nu mai târziu de anii 40/30 ai acestui secol.

Un alt lot de amfore întrunește șapte descoperiri de recipiente fracționare de Chios cu gât cilindric și picior în formă de protomanșon, produse pe la sfârșitul sec. V a. Chr., precum și două descoperiri de amfore de Mende din varianta „porticelo”, produse pe la începutul sec. IV a. Chr. Este unica apariție a amforelor de Mende în silvostepă.

Legăturile mai intense cu lumea greacă încep doar prin anii 70/60 ai sec. IV a. Chr., când în așezările din silvostepă apar primele amfore pitoidale de Cnidos, recipiente biconice, ambalaje ale Heracleii Pontice de tip I-A, de cele timpurii de Sinope și de tip Murighiol. Pe la mijlocul și pe parcursul sfertului trei al acestui secol în mediul getic, pe lângă centrele enumerate, mai apar vinurile de Cos în ambalaje pitoidale, apar amforele de Akanth, ambalaje de Icos, Chersones, Peparet, Rodos etc. Cu toate că unele

serii de amfore ale centrelor enumerate au fost în circuit o perioadă mai îndelungată de timp, în cadrul așezărilor getice nu cunoaștem tipuri de ambalaje ale centrelor-exportatoare cunoscute, produse începând cu ultimul sfert al sec. IV sau în sec. III a. Chr.

Ceramica de lux cu firnis negru este atestată prin apariția singulară a unui lekanis de formă semisferică cu ornament pictat, probabil, în zigzag, din figuri roșii pe fundal deschis. Este o producție ateniană de pe la sfârșitul sec. VI – începutul sec. V a. Chr.

Singular este și un bol (one-handler) de formă semisferică cu mâner orizontal – o producție a atelierelor din Grecia continentală de la sfârșitul sec. V – începutul sec. IV a. Chr.

De pe la mijlocul sec. IV a. Chr. la geți încep să apară tipuri de vase-kantharos cu două toarte verticale, cupe-kantharos cu mânere fixate doar la una din extremități; cupe-kantharos cu două toarte verticale și caneluri aplicate vertical în jumătatea inferioară a corpului.

În număr mai redus sunt cunoscute vase-bol sau străchini de mici dimensiuni cu marginea evazată sau curbată spre interior, pe fund înalt inelar, precum și ulciorușe-oinochoe cu corpul canelat pe verticală. Fără a exclude și prezența altor varietăți de recipiente cu firnis negru menționăm că toate descoperirile enumerate sunt tipuri de vase produse în atelierile ateniene între anii 350-325 a. Chr.

Ceramica cenușie lucrată la roată include, cel puțin, trei grupuri tehnologice. Unul din ele întrunește recipientele cu angobă întunecată, care după lustruire și ardere căpăta o nuanță cenușiu-negrie cu luciu metalic. Ulciorușele cu corp globular și caneluri orizontale pe gât, ca și cele cu corp piriform și gât cilindric din acest grup, fac parte din categoria ceramicii grecești de uz cotidian, tipurile respective fiind produse în atelierile ateniene între anii 350-325 a. Chr. Tot acestui grup sunt atribuite și bolurile-străchini de mici dimensiuni acoperite cu angobă.

Al-doilea grup tehnologic include vase cu suprafața doar bine lustruită și culoarea în nuanțe de cenușiu. Printre vasele specifice acestui grup sunt cănițele de forme variate, străchinile-lecane cu mânere circulare orizontale, diferite ca parametri morfologici și metrici, precum și un vas-oală cu corpul de formă globulară aplatizată, gâtul scund și fundul inelar. Diversitatea și varietatea formelor exclude producerea lor într-un singur centru, proveniența lor fiind, probabil, din atelierile orașelor pontice.

Al-treilea grup tehnologic include ceramica lucrată din pastă cu șamotă. Sunt două străchini – una de formă semisferică cu buza plată orizontal, lățită spre exterior de la Butuceni, și alta de formă tronconică, cu buza verticală, pe partea externă având ornament din două linii incizate orizontal, cu o linie ondulată între ele (Saharna Mică). Tot în acest grup am putea include și

vasele-luterii de la Butuceni, cu nisip mășcat în componența pastei, care au pe marginea buzei un decor în formă de „feston”. Aceste recipiente sunt produse în unul din orașele grecești din Pont, probabil, la Sinope.

3.2. Unelte de muncă din metal, os, piatră și ceramică

Acest grup de vestigii este variat, atât din punct de vedere al destinației uneltelor, cât și al materialului din care sunt confecționate. Prezența lor în așezări ne demonstrează că geții practicau, pe lângă olărit, și prelucrarea metalelor, a osului, pietrei etc. Confecționarea obiectelor din metal, în afară de unelte utilizate în acest proces, este demonstrată prin descoperirile de frânturi de lupe de fier și lingoul de bronz în locuințele-ateliere a așezării Saharna „La Revechin”.

Uneltele din fier, puțin numeroase, sunt piese utilizate: în meșteșugul prelucrării metalelor feroase și neferoase – *desfundător de foale sau furcă* pentru susținerea creuzetelor pentru topirea bronzului pe jar, *clește* pentru fixarea obiectelor mici în procesul lor de finisare, *dălțițe* pentru metal; la prelucrarea lemnului – *topor* universal, cu muchie rectangulară și gaură transversal-circulară, *dălți de tâmplărie* (tesle) cu dulie deschisă; în agricultură – *seceri* de tip „cu ghimpe lateral” și lama curbată cu zimți „spre sine”; în activitățile casnice – *cușitele* cu tăișul drept și muchia curbată, cu peduncul sau cu tijă scurtă pentru mâner, *sulele* patruleter în secțiune și *acele* cu urechiușă.

Unelte din bronz sunt reprezentate doar prin *sule*, similare ca formă celor din fier, cunoscute doar la Hansca.

Uneltele de os nu joacă rol important în economia geților, din os fiind lucrate *plăselele* pentru cușite, fixate în perechi cu nituri, unele cu decor incizat circular, în linii transversale sau oblice. Din oase tubulare de pasăre se tăiau *tuburi pentru ace*. Sunt amintite și *ace* de os sau *împungătoare*, dar ele nu sunt tipice geților. *Piese atipice* sau cu utilizare incertă sunt unele oase și vârfuri de corn de cerb cu urme de prelucrare.

Din piatră erau *râșnițele de mână*, pentru care erau adaptate lespezi din calcar, gresie dură sau granit. Sunt exemplare cu suprafața plată sau concavă pe lungul piesei, dar și cu suprafața albiită spre centru. *Cutele* special confecționate deseori aveau orificiu la unul din capete. Din piatră erau lucrate *matricele* pentru turnat metal. În diverse activități gospodărești se adaptau *pisăloagele-percuțoare* din silex sau alte roci dure.

Ustensile de ceramică sunt în deosebi piese componente ale unor unelte complexe sau ajustări în procesele tehnologice. Printre ele sunt *creuzetele* – recipiente de formă conică sau cilindrică, uneori, cu cioc pentru scurgere, utilizate pentru topirea și turnarea metalelor. Din ceramică erau lucrate *duzele* pentru foale. Frecvente sunt *fusaiiolele*, de formă bitronconică și

tronconică, cilindrică, globulară, discoidală etc., lucrate și din cioburi de vase sau amfore prin șlefuire. În unele situri sunt *paintadere* sau *calapoadel* – piese ceramice de formă apropiată de cea tronconică sau cu baza patruleter, cu „buton” în partea superioară, amintind de o ștampilă.

3.3. Accesorii vestimentare, piese de podoabă și obiecte de cult

Acest grup de vestigii include o gamă foarte largă de obiecte din fier sau metale neferoase, altele din pastă sticloasă sau os, iar cele de cult – din lut.

Accesoriile vestimentare, pe lângă funcționalitatea lor directă de a fixa haina, mai serveau și drept piese de podoabă, fiind lucrate în deosebi din bronz sau argint, dar și din fier. Printre acestea un loc aparte revine *fibulelor*, în zona Codrilor fiind în uz variante ale pieselor *de schemă tracică*, cu resort într-o spirală și picior liber, poziționat vertical, terminat în buton conic, piramidal, emisferic sau de altă formă. În siturile de pe Nistru sunt frecvente *fibulele de schemă Latène*, cu resort bilateral, picior îndoit sub unghi intern, atașat corpului arcuit, având ca decor butoane biconice și terminația „gofrată”. Sunt cunoscute *catarama* de curea, lucrate din fier și bronz. În siturile de pe Nistru sunt descoperite câteva exemplare, calificate ca piese de schemă Latène, de formă circulară cu capetele libere răsucite și cu ac lung, ce depășește mult diametrul ramei. În zona Codrilor este cunoscută și o piesă din fier, cu rama rectangulară.

Accesoriilor vestimentare putem atribui *acul-agrafă în formă de toiag* lucrat din fier – o piesă singulară în cultura getică, dar specifică pentru lumea scitică din silvostepă. Tot singulară este și terminația mobilă *în formă de elice* a altui ac-agrafă specific zonei dunărene și nord-vest pontice. Nu este exclus că ambele piese au deținut anterior funcția fibulelor.

Piese de podoabă includ, în primul rând, *cercei* de formă circulară, cu terminațiile proeminente de formă tronconico-conică și sistem de fixare de „tip clips”, lucrați din aur sau argint. Piese de acest fel sunt frecvent și în complexe funerare scitice din stepă. Singular este tipul de cercei de formă piramidală, lucrați din aur în tehnica „zerni” și „scani”, considerați a fi de origine sud-dunăreană. Frecvente în mediul getic sunt *brățările* lucrate din argint, bronz și fier. Deosebim următoarele tipuri: 1. spiralice, lucrate din sârmă de bronz și argint în două sau mai multe spire, cu capetele aplatizate, realizate în formă de cap de șarpe, uneori, puternic stilizat; 2. cu terminațiile atașate, libere, lucrate din bară de bronz sau fier, circulară în secțiune, având uneori suprafața ornamentată cu decor incizat; 3. cu capetele prinse sau de schemă Latène, circulare în secțiune, turnare din bronz, cu ornament pe exterior din grupuri de striuri transversale sau acoperite cu decor solziform în relief.

Pandantivele și mărgelile sunt categorii distincte de piese, dar primele, deseori, erau parte componentă a șiragurilor de mărgelile. Fiind diverse ca formă, ele sunt lucrate din material diferit. Pe loc erau confecționate piesele din colți de animale, vertebre de pește, scoici „Unio” și cochilii fosile, lut, piatră etc. Dar majoritatea sunt de producție pontică sau au ajuns în mediul getic prin intermediul acestor centre, fiind vorba de cochiliile-kauri (cyprea moneta), mărgelile din sticlă transparentă în formă de amforă, cele circulare „cu ochi” din pastă sticloasă netransparentă, de nuanță diferită, mărgelile-pandantive tubulare „cu mască”, piesele circulare din chihlimbar, mărgelile de alte forme, circulare sau alungite, policrome sau monocrome.

Obiectele de toaletă sunt reprezentate de unica *oglină* de bronz, cunoscută în arealul getic, de tipul celor monocomponente cu mâner lateral – o producție timpurie a atelierelor din Atica.

Obiecte de cult sunt o categorie de vestigii în care pot fi incluse și piese care au doar tangențial legătură cu practicile magico-vrăjitoarești. Relevantă în acest sens este *trusa-depozit* de la Hansca, în vasul de lut fiind ascunse o figurină antropomorfă, patru zornăitoare de lut, doi „covrigi” din lut și un disc, acoperite cu împunsături, două pintadere de lut, două vase miniaturale, trei colți de mistreț, o pietricică-prund oval-aplatizată, o scoică unio și un profil de cupă-kantharos atică.

De cult sunt majoritatea *figurinelor antropomorfe*, variate ca formă și executare. Deosebim: 1. figurine cilindro-conice, multe cu grad sporit de stilizare, antropomorfismul fiind doar perceput sau presupus; 2. figurine applatizate de forma unei stele cu cinci colțuri, fără detalieri ale feței sau corpului; 3. figurine cu orificiu de formă cilindrică, cu grad diferit de stilizare, realizate pentru a fi „îmbrăcate” pe un suport de lemn.

Zornăitori din lut, de formă ovoidală, sunt cunoscute doar în cadrul așezărilor de la Hansca. Cele din trusa magică au la extremitățile lungi orificii, iar cea din așezare, fără orificii, este ornamentată cu patru șiruri de împunsături pe verticală. Toate exemplarele sunt sunătoare.

Piese de cult sau jucării erau *vasele de lut în miniatură*, frecvente în toate așezările, de forme diferite, deseori copiind formele ceramice uzuale. O căniță mică realizată minuțios și realist, probabil, era purtată ca pandantiv. Aceleași funcții duble aveau *zarurile-rondele* discoidale, lucrate din lut sau cioburi, în acest grup putând fi incluse și bilele globulare din lut etc.

3.4. Piese de harnașament, arme și echipament defensiv

În linii generale, aceste categorii de obiecte sunt legate mai mult de echipamentul militar.

Piesele de harnașament sunt reprezentate prin câteva detalii ale setului de căpăstru. Menționăm cele două *psalii* din fier, de formă dreaptă în plan,

cu applatizări duble perforate pe centru și terminații conice. Sunt piese de tipul celor frecvente în seturile de căpăstru din complexe funerare scitice. În aceste seturi găsim analogii și pentru cele două *inele-catarame*, de formă circulară și rectangulară, cu nodozități-fixatoare în formă de ciupercă pe suprafața în plan, pentru ajustarea curelelor de chingă. *Inele* circulare simple pentru distribuirea rigidă a curelelor de căpăstru în intersecții unghiulare au aceeași proveniență. *Cataramele-aplice* pentru fixarea intersecțiilor flexibile de curele, tipologic, sunt diferite. Cea de bronz de la Butuceni este cu urechiușă în formă de „D”, pe față cu rozetă în patru petale, iar cea de argint de la Alcedar în formă circulară, cu urechiușă semicirculară, are pe față o rozetă în formă de floare cu opt petale alungite. Ambele tipuri, lucrate din bronz, argint sau aur, sunt caracteristice pentru aceleași seturi de căpăstru din complexe funerare scitice, uneori fiind în același set.

Arme frecvente printre descoperirile din așezările getice sunt doar *vârfurile de săgeți* de bronz de tipuri caracteristice seturilor de tolbă scitice din cel de-al patrulea grup cronologic, printre ele fiind atât tipuri și variante ale pieselor cu trei aripioare precum și diverse variante de formă piramidală în trei muchii. Deosebite sunt cele câteva vârfuri de săgeți din complexe funerare ale necropolei Dănceni – de tipuri caracteristice seturilor de tolbă scitice din al-treilea grup cronologic. Alte varietăți de piese de armament în așezările getice sunt *vârful de lance* de fier cu lama foliformă alungită, romboidală, în secțiune de la Rudi, iar din descoperirile recente de la Saharna Mare sunt cunoscute un manșon de lance de tip similar și un *vârf de sulită* cu acul subțire alungit și lama scurtă, cu profil romboidal în secțiune.

Echipamentul defensiv printre descoperirile din siturile getice este reprezentat doar prin câteva *plăcuțe* din fier și una din bronz de formă rectangulară cu orificii pe una din laturi, care sunt părți componente ale platoșelor din piele prinse solziform pe suprafață.

4. CRONOLOGIA CULTURII GEȚILOR

În acest compartiment am stabilit poziția cultural-cronologică a culturii geților printre vestigiile de epocă din spațiul pruto-nistean. Ulterior, în baza obiectelor cu relevanță cronologică, am stăruit să determinăm intervalul de timp, pe parcursul căruia atestăm incontestabil cultura geților în această regiune a vastului areal carpat-balcanic.

4.1. Poziția cultural-cronologică relativă a vestigiilor getice din silvostepă

În stabilirea poziției cultural-cronologice relative a culturii getice importante sunt siturile cu mai multe nivele de locuire, inclusiv, și getic.

În zona Codrilor de Sud majoritatea absolută a așezărilor getice sunt cu un singur nivel de locuire și doar în rare cazuri cel getic suprapune un nivel din eneolitic (Horodca Mare, Stolniceni) sau din epoca bronzului târziu (Hansca „Limbari”). Excepție este necropola Dănceni, în care incinerările considerate getice sunt precedate de înmormântări prin înhumare, atribuite grupului de vestigii de „oșteni” ale culturii scitice mijlocii.

În zona Codrilor Centrali situația este similară, doar că unele așezări getice de pe Răut (Butuceni, Potârca) și Nistru (Holercani) suprapun un nivel de locuire din epoca fierului timpuriu, de tip Cozia-Saharna, Chișinău-Corlăteni și Holercani-Hansca.

În această zonă sunt și două situri (Potârca și Poiana Ciucului), în care nivelul getic este suprapus de așezări ale culturii Poienești-Lucașeuca din La Tène mijlociu.

Pe Nistrul de Mijloc, majoritatea siturilor getice din zona Saharna suprapun un nivel din hallstattul timpuriu, de tip Cozia-Saharna. În așezările Glingeni și Solonceni nivelul getic este precedat de vestigiile din hallstattul târziu, cu unele forme ceramice specifice culturii scitice timpurii din zonele Bugului și Niprului, precum și vestigiilor grupului podolian de vest.

În această zonă, la Glingeni, nivelul getic de locuire este urmat de un orizont de vestigii din epocă romană târzie.

Tot pe Nistrul de Mijloc, la limita de nord-vest a arealului, în situl Rudi „La Șanțuri”, așezarea getică suprapune un nivelul de locuire hallstattian târziu atribuit vestigiilor grupului podolian de vest. În acest sit, ca și pe Răut, locuirea getică este suprapusă de un nivel de habitat din La Tène mijlociu, atribuit culturii Poienești-Lucașeuca.

Constatăm, că în zona din silvostepa pruto-nistreană vestigiile getice suprapun un nivel de locuire din hallstattul târziu cu ceramică grosieră cu decor arhaic, specific culturii scitice timpurii, care este parte componentă a setului ceramic al grupului podolian de vest din sec. VII–VI a. Chr.

Tot în acest areal, unele așezări getice sunt suprapuse de un orizont de vestigii din La Tène mijlociu ale culturii Poienești-Lucașeuca, datată începând cu ultimul sfert al sec. III a. Chr.

Astfel, vestigiile getice în nord-estul vastului areal getic au putut exista în perioada de timp cuprinsă între sec. VI și ultimul sfert al sec. III a. Chr.

4.2. Obiectele-repere în stabilirea cronologiei absolute

Printre obiectele cu relevanță cronologică un rol aparte revine pieselor de proveniență grecească – amforelor și ceramicii de lux cu firnis negru, tipologia și evoluția în timp a cărora este elaborată destul de minuțios, și unor categorii de piese specifice geților și mediilor culturale învecinate, care

au căpătat astfel de calități grație corelării lor în complexe datate destul de sigur sau este bine cunoscută perioada lor de circulație/utilizare.

Cele mai timpurii în așezările getice sunt *amforele de Samos de tip arhaic*, caracteristice pentru a doua jumătate–sfârșitul sec. VI a. Chr. Unicul fragment de *lekanis* este specific producției meșteșugărești din Grecia de la sfârșitul sec. VI a. Chr. Oglinda de bronz cu mâner lateral este o producție a atelierelor din Atica din a doua jumătate a sec. VI a. Chr.

În așezările getice din spațiul pruto-nistrean lipsește acea varietate de amfore arhaice și de ceramică grecească de lux de proveniență orientală și atică, cunoscută în așezarea hallstattiană târzie de la Curteni-Vaslui, care sunt datate între începutul și sfertului trei al sec. VI a. Chr. De-asemenea, nu sunt amfore arhaice de Klazomene, ca în situl de la Ciobruciu, și amfore arhaice de Chios cu gâtul în formă de pâlnie, ca în așezarea Speia-Ghitcova, de pe Nistrul de Jos, tipuri datate la mijlocul-sfertul trei al sec. VI a. Chr.

Primele *amfore de Chios* din așezările getice sunt cele „cu gâtul umflat” ,specifice pentru sfârșitul sfertului doi – mijlocul sec. V a. Chr. și cele „de stil nou”, cu gâtul cilindric, care la începutul sfertului trei al sec. V a. Chr. erau în circuit, simultan cu cele cu gâtul umflat.

În limitele primei jumătăți a sec. V a. Chr. datează *acul-agrafă în formă de toiag* din așezarea Saharna „La Revechin”, un tip frecvent în mediul scitic din silvostepa Niprului de Mijloc.

Importurile grecești reapar în așezările getice cu *amfore fracționare de Chios*, date sigure la sfârșitul sec. V a. Chr. Micul lot de ambalaje mai include *amfore de Mende* din primele două decenii ale sec. IV a. Chr. și un *bol* cu firnis negru (*one-handler*), produs între anii 420-400 a. Chr. În limitele sfârșitului sec. V a. Chr. datează terminația mobilă *în formă de elice* a acului-agrafă de proveniență dunăreană sau pontică.

Mărfurile grecești ajung din nou în mediul getic din silvostepă doar începând cu anii 70/60 ai sec. IV a. Chr. sau către mijlocul lui.

Sunt ambalaje fracționare *de Chios* din sfertul doi și trei al sec. IV a. Chr. și variante ale *amforelor pithoidale de Cnidos*, ce au circulat simultan între anii 70/60 – 30 ai sec. IV a. Chr. Este prezentă insula *Thasos* cu amfore biconice din a doua jumătate a anilor 70 și până la mijlocul anilor 30 ai sec. IV a. Chr., și ambalajele conice cu ștampile din sfertul trei al sec. IV a. Chr.

Ambalajele *conice de Heraclea Pontică* sunt prezente cu standarde de fracții specifice anilor 70-40, 70-60 și anilor 50 ai sec. IV a. Chr., în număr redus fiind *piesele biconice I* – ambalaje produse în limitele sec. IV a. Chr.

Amforele-pithos, considerate a fi de Chersones, sunt producție a unui centru din Mediterana răsăriteană, date în sfertul trei al sec. IV a. Chr. Descoperirile cu *ștampile de Chersones*, recent, au fost plasate din sfertul trei al sec. IV a. Chr.

Ambalajele de *Peparethos* datează cu mijlocul – sfertul trei a sec. IV a. Chr., în aceleași limite cronologice înscriindu-se și *amforele-pithos de Cos*.

Exportul din *Sinope* este atestat cu variante ale ambalajelor conice din sfertului doi și trei al sec. IV și prin piese fracționare ce datează cu sfârșitul anilor 40 ai sec. IV a. Chr.

Amforele insulei *Rhodos* de la Butuceni, morfologic, nu se înscriu în formele și standardele cunoscute, dateate începând cu sfârșitul sec. IV a. Chr. Piesa întregită din acest sit este asociată în complex cu o amforă de Cnidos, ce datează nu mai târziu de anul 332 a. Chr.

Piesa cu *ștampilă de Akanth* este specifică ambalajelor de la mijlocul – sfertul trei al sec. IV a. Chr., iar *amforele de tip Murighiol* apar doar în complexe dateate în prima jumătate a sec. IV a. Chr.

Din *ceramica cu firmis negru* sunt prezente *vase-kantharos*, varietăți ale *cupelor-kantharos* și *vase-bol* de tipuri dateate între anii 350–325 a. Chr., precum și *ulciorușe-oenochoe* cu corpul canelat pe verticală din prima jumătate a sec. IV a. Chr.

Ceramica grecească cenușie de uz cotidian este reprezentată prin *ulciorușe* de tipuri dateate între anii 375-350 a. Chr. și la mijlocul-sfertul trei al sec. IV a. Chr.

Limite cronologice mai puțin stabile au *fibulele de bronz de schemă tracică*, piesele cunoscute în spațiul pruto-nistrean fiind de variante dateate în anii 350-300 a. Chr., cu toate că contextul tezaurului din 1979 de la Bunești sugerează o datare nu mai târziu de limita sfertului trei a sec. IV a. Chr.

Fibule de schemă Latène, de tip Duchcov-Münsingen, din siturile de pe Nistru, sunt caracteristice pentru sfârșitul etapei Latène B1 și Latène B2a, adică circa anii 350-340 și nu mai târziu de anii 332/320 a. Chr.

Cataramele de schemă Latène, prin asociație în complex cu amforă de Heraclea Pontică, caracteristică începutului anilor 40 – mijlocul anilor 30 ai sec. IV a. Chr., și *kantharos* cu firmis negru, datat cu anii 350-325 a. Chr., ne indică datarea lor în acest interval de timp.

Cercelul de aur, cu formă piramidală datează în prima jumătate a sec. IV a. Chr., iar cei cu *terminațiile proeminente de formă tronconico-conică*, populari în sec. IV a. Chr., sunt descoperiți în context cu *brățări de schemă Latène* și *brățări spiralice* cu terminațiile în formă de cap de șarpe, toate putând fi încadrate în Latène B1 – B2a. O piesă de tip spiralic apare asociată cu o amforă de Heraclea Pontică de mijloc-începutul sfertului trei al sec. IV a. Chr., și cu una de Chios, datată nu mai târziu de anii 40 ai sec. IV a. Chr.

Mărgelele în formă de amforă au fost produse din sec. V și până la mijlocul sec. III a. Chr., dar în așezarea Saharna „La Revechin” o piesă este în context cu amforă de Cnidos, datată în anii 70/60 – 30 ai sec. IV a. Chr.

Mărgele-pandantive tubulare „cu mască” în aria nord-pontică sunt dateate în a doua jumătate/sfârșitul sec. IV a. Chr. și la începutul secolului următor. Contextul descoperiri din situl Saharna Mare pledează pentru încadrarea ei în limitele sec. IV a. Chr.

Toate *piesele de harnașament* – psaliile, cataramele și cataramele-aplice, sunt de tipuri frecvente în mormintele scitice de la mijlocul – a doua jumătate a sec. IV a. Chr.

Vârfurile de săgeți de bronz, cu trei aripioare și în trei muchii, sunt de tipuri frecvente în seturile de tolbă scitice din cel de-al patrulea grup cronologic, limitele căruia sunt marcate de complexul scitic Soloha „lateral”, datat în jur de anii 380 a. Chr., și tumulul Alexandropol, datat în limitele sfertului trei al sec. IV a. Chr.

Descoperirile monetare din silvostepă sunt reprezentate, în primul rând, prin drahme ale *Histriei și Tyrei* din perioada autonomă (anii 360-340). Primele apar asociate în cadrul unui tezaur cu tetradrahme Filip II (anii 359-336) de tip Huși-Vovriești, iar în alt caz – cu cele ale Tirei. Într-un caz tetradrahmele de tip Huși-Vovriești apar asociate cu o tetradrahmă originală Filip II, iar staterul de aur Filip II a fost găsit cu unul din cei doi stateri Alexandru III. Fără a contesta perioada largă de circulație a tipurilor monetare din metal prețios, constatăm lipsa în acest areal a monedelor elenistice, inclusiv, a tetradrahmelor lui Alexandru III (anii 336-323).

Analiza categoriilor de piese cu calități de repere cronologice ne permite să constatăm prezența sigură a culturii getice în silvostepa spațiului pruto-nistrean între a doua jumătate-sfârșitul sec. VI a. Chr. și până în a doua jumătate-sfârșitul sec. IV a. Chr. În siturile din zonă lipsesc importuri arhaice grecești din sfertul doi și trei al sec. VI a. Chr., prezente în siturile hallstattiene târzii de peste Prut și în cele de pe Nistrul de Jos. Pentru limita superioară constatăm lipsa importurilor grecești și a alte obiecte cu calități de repere cronologice, apariția cărora poate fi stabilită univoc începând cu ultimul sfert al sec. IV a. Chr. sau la începutul celui următor.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

În cadrul investigației ce ne-am propus-o au fost cercetate toate categoriile de surse arheologice și numismatice, ce au referință la cultura getică din spațiul pruto-nistrean. Rezultatele obținute țin de mai multe aspecte ale acestor vestigii.

1. În spațiul dintre Nistru și Prut, geografic, sunt clar distinse două zone locuite de geți – una, foarte limitată, este în stepa de la gura Prutului și a lacurilor din stânga Dunării de Jos, până în împrejurimile Ismailului, o

periferie a arealului sud-dunărean, iar cealaltă, arealul de bază, în codrii Podișului Central Moldovenesc și în suprafețele împădurite de pe Înălțimea Nistrului, cu locuire limitată, și în stânga râului. Vestigiile de pe Nistrul de Jos, considerate getice, sunt așezări greco-barbare. Descoperirile monetare din silvostepă formează două grupări clar distincte – în limitele arealului getic din codrii Podișului Central Moldovenesc și în nord-vestul Podișului Moldovei de Nord, zonă în care nu este nici o așezare getică.

2. În arealul din silvostepă așezările geților, dintre care circa o treime erau fortificate, spre deosebire de vestigiile altor epoci istorice, ocupau forme înalte de relief, multe din ele împădurite până în prezent. Așezările fortificate aveau ziduri de incintă de jur-împrejur, precedate de un șanț adânc în perimetrele vulnerabile. Intrarea se amenaja în pantă, incomod pentru asalt, sau era ocrotită de bastioane și turnuri. Pentru așezări deschise erau preferate formele înalte de relief din adâncul unor văi înguste și ascunse. Ambele tipuri de așezări aveau în preajmă izvoare de înălțime. Pentru trai erau construite doar locuințe de suprafață. În incintele fortificate ele erau alipite peretelui intern al zidului, iar în așezările deschise amplasarea lor nu sugerează o planificare premeditată. Anexele gospodărești, complexe menajere și meșteșugărești se aflau în preajmă.

3. Unele situri fortificate au fost locuite o perioadă îndelungată de timp, dovadă servind refacerea repetată a podelei locuințelor (câteva nivele cu schimbarea locului vetrei). Suprapopularea incintelor era rezolvată în mod diferit: a) amenajarea unei zone locuite neprotejate în afara incintei; b) extinderea spațiului locativ protejat prin edificarea unor noi linii defensive. Așezările fortificate cu incintele mari, probabil, au avut la bază așezările deschise existente.

4. Necropolele, plane, întotdeauna erau amenajate în preajma așezărilor și în afara incintelor fortificate. Ritul funerar practicat era incinerarea. Rugul era amenajat în afara necropolei. Defunctul, împreună cu puținele piese vestimentare și de podoabă, era însoțit de hrană și băutură, depuse în vase de lut sau din material organic. Rămășițele incinerăției se adunau în vasele (oale) rămase întregi sau pe o pânză și se îngropau în cimitir, în gropi circulare. Urnele cu oase calcinate se acopereau cu capace – străchini, lespezi de piatră sau material organic, iar în cazul vaselor sparte fragmentele ceramice acopereau rămășițele incinerate. În cadrul necropolelor se constată și grupări de morminte, câte două-trei, probabil, pe principii de rudenie.

5. Relațiile economice între comunitățile geților și cu lumea greacă au avut caracter de schimb natural. Doar pe timpul domniei lui Filip II (anii 359-336) și începutul domniei lui Alexandru III ele capătă și un caracter de „marfă-bani”, dar banii erau folosiți numai ca mijloc de plată în comerțul „angro”. În tezaure sunt cunoscute doar monede de argint – tetradrahme de

la Filip II și drahme ale Histriei și Tyras-ului din perioada autonomă, iar printre descoperirile izolate sunt și trei stateri de aur de la Filip II (1) și Alexandru III (2). Un început de comerț cu amănuntul sugerează doar descoperirile din raza Butucenilor, unde sunt cunoscute două monede de aramă ale Tyras-ului din perioada autonomă.

6. Economia și producția geților timp îndelungat nu a cunoscut nici un fel de influențe din exterior. Dovadă sunt tipurile standarde de ceramică și unelte de muncă, neschimbate în timp, dar care nu manifestă particularități tipologico-stilistice caracteristice vestigiilor precedente. Seriile stabile de unelte – topoare, seceri etc., presupun producerea pe loc, pentru uz intern.

Situația se schimbă nesemnificativ odată cu stabilirea unor relații mai constante cu grecii (sec. IV a. Chr.), când la geți ajung vasele grecești de lux și cele cenușii de uz cotidian, lucrate la roata olarului. Tot în acest timp apar și unele tipuri de vase lucrate cu mâna, considerate a fi de tradiție „scitică”, iar, după pătrunderea celților în Carpați (mijlocul sec. IV a. Chr.), la geții de pe Nistru apar unele obiecte de schemă Latène.

7. Analiza pieselor de armament arată că pe parcursul a circa un secol geții nu au folosit arme metalice sau cu părți componente metalice. Prezența masivă a vârfurilor de săgeți de bronz specifice seturilor de tolbă scitice din sec. IV a. Chr. vorbește, mai degrabă, de implicarea factorului scitic în soarta populației getice din silvostepă. Tot în acest context se includ piesele de harnașament și detaliile de echipament defensiv, de tipuri frecvente în mormintele scitice din sec. IV a. Chr.

8. Din punct de vedere cultural-istoric, am constatat că vestigiile getice din silvostepa spațiului pruto-nistean se înscriu între cele hallstattiene târzii din sec. VII–VI a. Chr./scitice timpurii din faza târzie și cele din Latène mijlociu ale culturii Poienești-Lucașeuca de la sfârșitul sec. III a. Chr.

9. În baza obiectelor de producție grecească putem vorbi sigur de existența culturii getice în silvostepa din spațiul pruto-nistean în intervalul de timp dintre a doua jumătate-sfârșitul sec. VI a. Chr. și limita superioară a sfertului trei al sec. IV a. Chr. Important este că în așezările getice din acest areal, spre deosebire de zona Prutului de Jos și a Nistrului de Jos, lipsesc orice fel de amfore sau alte importuri grecești, producerea cărora este anterioară sfertului trei al sec. VI a. Chr. sau circulația cărora începe în ultimul sfert al sec. IV a. Chr. și în secolul următor. De-asemenea, în varietatea largă de piese – de origine locală, pontică, scitică sau celtică, descoperite în așezările din silvostepă, lipsesc tipuri, producerea cărora poate fi raportată sigur la sfârșitul sec. IV și în veacul următor. Și printre descoperirile monetare lipsesc tipuri, emisia cărora poate fi atribuită cert ultimului sfert al sec. IV a. Chr sau perioadei ulterioare, cele mai târzii

emisiuni fiind doi stateri Alexandru III, dar lipsind complet tetradrahmele lui – monedele cele mai răspândite în lumea elenistă.

Cele patru blocuri distincte de obiecte–repere cronologice, de producție grecească, nu semnifică o periodizare internă a culturii getice din regiune. Mai sigur ele sunt o reflectare a situației politice din stepa dunăreanopontică în intervalul de timp din a doua jumătate a sec. VI a. Chr. și până spre începutul ultimului sfert al sec. IV a. Chr.

Prin cercetarea multilaterală a vestigiilor getice din interfluviu și a culturii lor materiale am adus contribuții la **soluționarea problemei științifice importante** privind cronologia culturii getice de la periferia nord-estică a arealului carpato-balcanic. Ca rezultat au fost delimitate patru blocuri de piese–repere cronologice, care marchează existența sigură a culturii getice în acest spațiu pe parcursul a circa două secole.

Recomandări. În viziunea noastră studiul realizat este o modalitate de abordare a uneia din problemele principale ale culturii geților din spațiul discutat, pentru a o putea raporta la alte zone ale arealului. Cu toate acestea constatăm că încă nu sunt suficiente date pentru a pretinde la rezolvarea indiscutabilă a acestor probleme. În acest sens se impun câteva priorități în cercetările ulterioare, printre care le remarcăm pe următoarele:

- Reverificarea minuțioasă a siturilor din silvostepă, considerate getice, pentru a le departaja de vestigiile din prima epocă a fierului, în scopul creării unei baze de date exhaustive referitoare la descoperirile getice;
- Publicarea materialelor din siturile investigate pe complexe arheologice, cu toate materialele descoperite în ele;
- Investigarea arheologică a siturilor cu caracter funerar, în deosebi, în legătură reciprocă cu siturile de habitat (necropolă, așezare);
- Identificarea zonelor sau regiunilor unde putem regăsi urmele antichităților getice din regiune, dat fiind că ele nu se regăsesc printre cele ulterioare ale culturii Poienești- Lucașeuca;
- Precizarea cauzelor ce au determinat încetarea locuirii geților în silvostepa pruto-nistreană și îngroparea unui număr important de depozite monetare, atât în cadrul zonei cu situri de habitat cât și în regiunile în care ele nu sunt cunoscute.

Înceind studiul, ținem să accentuăm că suntem absolut siguri de faptul că este prematur a considera pe deplin elucidată tematica culturii getice în spațiul pruto-nistrean. Soluțiile pe care le-am oferit pentru problemele ce au fost discutate, cu accent asupra cronologiei acestor vestigii, le considerăm importante prin faptul că aduc o contribuție la elucidarea complexelor fenomene ce caracterizează cultura geților în vastul areal carpato-balcanic. În anumite situații, soluțiile oferite pot servi în calitate de pistă pentru cercetările ce urmează a fi realizate.

BIBLIOGRAFIE

1. Arnăuț T. Vestigii ale sec. VII-III a. Chr. în spațiul de la Răsărit de Carpați. Chișinău: Centrul Editorial al USM, 2003, 407 p.
2. Haheu V. Cercetări arheologice la cetatea traco-getică Alcedar – La Cordon din raionul Soldănești. În: Revista arheologică, 1998, nr. 2, p. 111-135.
3. Kašuba M., Haheu V., Levițki O. Vestigii traco-getice pe Nistrul Mijlociu. București: Biblioteca Thracologică, 2000, t. XXXI, 224 p.
4. Levinschi Al. Circuitul monetar la geții din silvostepa Moldovei. În: Tyragetia, XIII. Chișinău 2004, 30-34.
5. Niculiță I., Matveev S., Potângă Ed. Cetatea traco-getică Potârca. În: Cercetări arheologice în aria nord-tracă. București: VAVILA EDINF SRL, 1999, III, p. 279-343.
6. Niculiță I., Teodor S., Zanoci A. Butuceni. Monografie arheologică. București: Biblioteca Thracologică, 2002, t. XXXVI, 249 p.
7. Niculiță I., Zanoci A., Arnăuț T. Habitatul din mileniul I a. Chr. în regiunea Nistrului Mijlociu. Chișinău: Biblioteca Tyragetia, 2008, t. XVIII, 408 p.
8. Tkaciuk M. Manifestări culturale din sec. V – I a. Chr. În: Thracodacica, 1994, XV, № 1-2, p. 215-256.
9. Бруяко И.В. Ранние кочевники в Европе (X – V вв. до Р.Х.). Кишинев: Высшая Антропологическая Школа, 2005, 358 p.
10. Кашуба М.Т., Хахеу В.П., Левицкий О.Г. Та самая Гетика или ... четвертая ? În: Проблемы скифо-сарматской археологии Северного Причерноморья, 1999, III, p. 120-127.
11. Никулицэ И.Т. Северные фракийцы в VI-I вв. до н.э. Кишинев: Штиинца, 1987, 272 p.

LISTA LUCRĂRILOR PUBLICATE LA TEMA TEZEI

● Monografii:

Левинский А.Н. История гетов в лесостепи Юго-Восточной Европы (конец VI – вторая половина IV вв. до н.э.). Монография в журнале. În: *Stratum*, 2010, № 3, p. 15-127.

● Articole științifice în reviste de profil recunoscute:

1. Levinschi Al. Un tezaur monetar de la Stolniceni (considerații preliminare). În: *Tyragetia*, 1997, IV-V, p. 319-324.

2. Levinschi Al. Mărturii privind prelucrarea metalelor la geți în sec. VI-IV î.e.n. În: *Tyragetia*, 2003, XII, p. 45-55.

3. Levinschi Al. Limita cronologică superioară a fortificațiilor getice din zona Saharna – Rezina. În: *Interferențe cultural-cronologice în spațiul nord-pontic* (redactor șef E. Sava). Chișinău, 2003, p. 261-284.

4. Levinschi Al. Fortificația getică “Saharna – La Revechin” (cercetările din anii 2000-2002). În: *Cercetări arheologice în Republica Moldova (2000-2003)*. Chișinău: *Tyragetia*, 2004, p. 64-80.

5. Levinschi Al. Monedele de tip Huși-Vovriești. În: *Studii de istorie veche și medievală. Omagiu Profesorului Gh. Postică*. Chișinău: *Pontos*, 2004, p. 131-136.

6. Levinschi Al. Circuitul monetar la geții din silvostepa Moldovei. În: *Tyragetia*, XIII. Chișinău 2004, 30-34.

7. Levinschi Al. Considerații asupra începuturilor de locuire a geților în silvostepa Moldovei (sec. VI î.e.n.). În: *Tyragetia*, 2005, XIV, p. 63-70.

8. Levinschi Al. Date preliminare privind începutul de locuire a geților pe locul așezării fortificate Saharna Mare. În: *Tyragetia*, 2007, I [XVI], 1, p. 275-278.

9. Levinschi Al. Considerații asupra necropolei getice de la Dănceni. În: *Tyragetia*, 2008, II [XVII], 1, p. 233-238.

10. Levinschi Al. Les spécificités de l'emplacement des habitations du Premier et Second Âge du fer dans la zone de steppe boisée de la Moldavie Centrale. În: *The Thracians and their Neighbors in the Bronze and Iron Ages. Proceeding of 12th International Congress of Thracology, Volume I*. Târgoviște 2013, 213-223.

11. Levinschi Al. Ceramica grecească de lux în așezările getice din silvostepa Nistru-Prut. În: *Revista arheologică, S.N.*, X, nr. 1-2. Chișinău 2014, 116-120.

12. Levinschi Al., Vlasenco I. Înmormântarea getică prin incinerare din așezarea medievală Poiana I. În: *Tyragetia VII [XXII]*, 1. Chișinău 2013, 329-334.

13. Левинский А.Н. Столниченский клад: культурно-хронологическая интерпретация монет типа Хушь-Вовриешть. În: *Stratum*, 1999, № 6, p. 92-99.

14. Левинский А.Н. Два подхода к решению вопроса о появлении гетов в Молдавской лесостепи (VI в. до н.э.). În: *Stratum*, 2005, № 3, p. 255-264.

15. Левинский Ал. Оборонительная система на укрепленных поселениях гетов лесостепной Молдовы. În: *Revista arheologică, s.n.*, 2005, I, nr. 1, p. 98-109.

16. Левинский А. Заселение греческими колонистами Нижнеднестровской равнины в VI в. до н.э. În: *Международные отношения в бассейне Черного моря в скифо-античное и хазарское время*. Ростов-на-Дону: Медиа-Полис, 2009, p. 53-59.

17. Левинский А.Н. К вопросу о погребальном обряде и обрядности у гетов Днестровско-Прутского междуречья (VI-IV вв. до н.э.) лесостепи. În: *Stratum*, 2009, № 3, p. 162-175.

18. Левинский А.Н. Новая категория гетских древностей в молдавской лесостепи. În: *Stratum*, 2011, № 3, p. 237-244.

19. Левинский А.Н. Греческие амфоры на гетских памятниках лесостепи Днестровско-Прутского междуречья – центры и ритмы поступления. În: *Stratum*, 2012, № 3, p. 243-274.

20. Левинский А.Н., Чокану М.М. Новый клад тетрадрахм типа Хушь-Вовриешть и вопрос о начале варварского чекана монет Филиппа II. În: *Stratum*, 2005, № 6, p. 374-392.

ADNOTARE

Levinschi Alexandru, „Cultura geților în spațiul pruto-nistean (sec. VI-IV î.e.n.)” teză de doctor în istorie, Chișinău, 2015.

Structura tezei: introducere, patru capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografie din 246 titluri, 146 pagini text de bază, abrevieri, anexe, inclusiv material ilustrativ cu hărți, figuri și tabele. **Rezultatele obținute:** sunt publicate în 25 lucrări științifice, din care una monografică. **Cuvinte-cheie:** spațiul pruto-nistean, cultura getică, monede macedonene. **Domeniul de studiu:** arheologie preistorică, istorie antică. **Scopul tezei** constă în cercetarea aprofundată a culturii geților din spațiul dintre Nistru și Prut. **Obiectivele tezei** se axează pe: 1) analiza cercetărilor de teren și istoriografia problemei; 2) evidențierea zonelor locuite de geți în limitele spațiului; 3) evaluarea surselor arheologice, inclusiv a celor numismatice; 4) analiza pieselor arheologice descoperite în situri; 5) stabilirea cronologiei relative și absolute a culturii geților din spațiul pruto-nistean.

Metodologia: în lucrare sunt utilizate metodele cartografică, statistică, tipologică, analogică.

Noutatea și originalitatea științifică: Una din cele mai importante contribuții ale lucrării constă în analiza aprofundată a culturii getice în spațiul limitat la silvostepa Nistru-Prut, care este periferia nord-estică a vastului areal carpatobalcanic. Acest lucru scoate în evidență multe aspecte ale vieții sociale și economice, poate chiar politice, ce nu pot fi surprinse pe fundalul nivelator al cercetării arealului în întregime.

Importanța teoretică a lucrării constă în valorificarea temei în profunzime, privind diversele aspecte ale culturii materiale. Rezultatele obținute pot constitui un model de analiză a vestigiilor getice din alte zone ale arealului, după care poate fi inițiată o investigație de ansamblu asupra fenomenului culturii getice la sud și nord de Dunăre.

În urma cercetării au fost aduse contribuții la **soluționarea problemei științifice importante** privind cronologia culturii getice de la periferia nord-estică a arealului. Ca rezultat au fost delimitate patru blocuri de piese cu calități de repere cronologice, fapt care marchează existența sigură a culturii getice în acest spațiu pe parcursul a circa două secole.

Valoarea aplicativă: lucrarea va prezenta un interes aparte pentru cercetătorii care se ocupă de cultura geților din orice zonă a arealului, precum și a celor interesați de culturile arheologice sincrone – a sciților și a celților. Acest studiu poate fi folosit și ca un instrument de inițiere a studenților instituțiilor superioare de învățământ de la specializările Arheologie și Istorie Antică în problematica evoluției triburilor trace în sud-estul Europei.

Implementarea rezultatelor obținute: Ideile și rezultatele principale ale cercetării au fost reflectate în 25 lucrări științifice, inclusiv una monografică, publicate în țară și peste hotare. Unele subiecte au fost prezentate în cadrul ședințelor la 12 conferințe naționale și internaționale.

АННОТАЦИЯ

Левинский Александр, „Культура гетов в Пруто-Днестровских землях (VI-IV вв. до н.э.)” диссертация на соискание ученой степени доктора истории, Кишинев, 2015.

Структура работы: Введение, четыре главы, общие выводы и рекомендации, библиография из 246 названий, 146 страниц основного текста, сокращения, приложения, в том числе иллюстративный материал с картами, рисунками и таблицами. **Полученные результаты:** опубликованы в 25 работах, в том числе одна монография. **Ключевые слова:** Пруто-Днестровские земли, гетская культура, македонские монеты. **Область исследования:** доисторическая археология, античная история.

Цель диссертации состоит в углубленном исследовании гетской культуры в Пруто-Днестровских землях. **Задачи диссертации** нацелены на: 1) полевые исследования и историографию проблемы; 2) выделение зон обитания в пределах междуречья; 3) учет археологических и нумизматических источников; 4) анализ археологических находок обнаруженных на памятниках; 5) установление относительной и абсолютной хронологии культуры гетов в Пруто-Днестровских землях. **Методология:** в работе использованы методы статистики, типологии, аналогии. **Научная новизна и оригинальность:** Новизна и один из наиболее значительных вкладов работы – это глубокий анализ гетской культуры в лесостепи Пруто-Днестровья, северо-восточной периферии Карпато-Балканского ареала. Это позволило уточнить некоторые аспекты социальной, экономической и политической жизни населения, неощутимых на нивелирующем фоне ареала в целом. **Теоретическое значение** состоит в углубленном изучении темы для выявления и решения различных аспектов материальной культуры. Полученные результаты могут послужить моделью для анализа гетских древностей в различных частях ареала и приступить к обобщающему исследованию гетской культуры к югу и северу от Дуная. Проведенным исследованием был внесен вклад в **решение важной научной проблемы** относительно хронологии гетской культуры на северо-восточной периферии ареала. В результате были выделены четыре блока находок с качествами хронологических индикаторов, которые уверенно маркируют существование гетской культуры в данном регионе на протяжении около двух веков. **Практическая значимость:** Работа представит интерес для исследователей гетского периода и синхронных культур – скифской и кельтской. Она может быть использована в качестве методического пособия в преподавание курса по Археологии и Древней истории, в проблеме эволюции фракийских племен на Юго-Востоке Европы.

Применение научных результатов: Идеи и основные результаты исследования были освещены в 25 научных работах, в том числе, одна монография. Некоторые сюжеты были изложены в докладах на 12 международных и национальных научных конференциях.

ANNOTATION

Levinschi Alexandru, „Getic culture in the Prut-Dniester area” Thesis of Doctor in history, Chisinau, 2015.

Thesis structure: introduction, four chapters, general conclusions and recommendations, bibliography with 246 titles, 146 pages of the main text, abbreviations, appendices that include illustrative material with maps. **The obtained results:** published in 25 scientific papers, including one monograph. **Keywords:** Prut-Dniester area, Getic culture, Macedonian coins. **Field of study:** prehistoric archaeology, ancient history. **The aim of the thesis** is a detailed study on the culture of the Getae from the area between the Dniester and Prut. **The objectives of the thesis** are: 1) analysis of the field research and historiography of the problem; 2) highlighting areas populated by Getae within the space; 3) evaluation of archaeological sources, including numismatic; 4) analysis of archaeological pieces discovered in sites; 5) establishing the relative and absolute chronology of the Getic culture from the Prut-Dniester area.

Methodology: this paper uses the cartographic, statistic, typological and analogue methods.

Scientific novelty: One of the most important contributions of this paper is the in-depth analysis of the Getic culture in an area limited to the Dniester-Prut forest steppe, which represents the north-eastern periphery of the vast Carpathian-Balkan area. This highlights many aspects of the social and economic life, maybe even political, that can't be captured on the levelling background of research of the entire area.

The theoretical importance is the in-depth capitalization of the theme, focusing on various aspects of the material culture. The results can be used as a model for analyzing the Getic vestiges from different parts of the area, after which an overall investigation of the Getic culture phenomenon to the south and north of the Danube may be initiated.

The research contributed to **solving the important scientific problem** of the chronology of the Getic culture from the north-eastern periphery of the area. As a result, four blocks of pieces that serve as chronological reference points were established, which is a certain marker of Getic presence in this area for a period of about two centuries.

Practical value: this work will be of particular interest for researchers dealing with the Getic culture of any region of the area, as well as for those interested in synchronous archaeological cultures - the Scythians and the Celts. This study can also be used as a teaching tool for students of higher educational institutions specialized in Archaeology and Ancient History, for the study of the evolution of Thracian tribes in the south-eastern Europe.

Implementation of the results: The main ideas and results of this research were reflected in 25 scientific works, including one monograph, published domestically and abroad. Some topics were presented during the sessions of 12 national and international conferences.

LEVINSCHI ALEXANDRU

CULTURA GEȚILOR ÎN SPAȚIUL PRUTO-NISTREAN

(sec. VI–IV î.e.n.)

SPECIALITATEA 613.01 – ARHEOLOGIE

Autoreferatul tezei de doctor în istorie

Aprobat spre tipar: 02.02.2016
Hârtie ofset. Tipar ofset.
Coli de tipar: 1.5

Formatul hârtiei 60x84/16
Tiraj: 40 ex.
Comanda nr.
